

Odličen dosežek slovenskega slovaropisja, nujen prevajalski priročnik

Lidija Šega: Veliki moderni poslovni slovar, angleško-slovenski. Cankarjeva založba, Ljubljana 1997. Prek 80.000 gesel, 960 strani, 24.780 SIT.

Kar so v Cankarjevi založbi zapisali o slovarju na reklamnem letaku, je čudovito res: da je »moderen«, »pregleden«, »uporaben«, »obsežen«. Da je »iz prakse za prakso«. Da naj poskusimo biti toliko bolj (nacionalno) veseli, ker ne gre za prevod ali priredbo slovarja tuje založbe, torej za posvojitve ali rejništvo, marveč za izvirno slovensko materinstvo, plod desetletne slovarske nosečnosti. In da je to prvo tovrstno obsežnejše delo pri nas. Vse je res. Zapisali so tudi, da je »popoln«. To besedo pa bi kazalo uporabljati malo bolj varčno. Popolni v dobrednem pomenu ne mi ne naši izdelki nis(m)o kar tako hitro. Res pa je slovar v svoji vrsti »najpopolnejši«, kot nas prepričuje druga stran letaka. Presežnik se dejanskemu stanju idealno prilega.

Dodal bi, po svojih opažanjih, da se slovar odlikuje po izredni sistematičnosti (disciplinirani obdelavi po sprejetem vzorcu od začetka do konca), po veliki ustvarjalni ljubezni do materinščine (poslovenitve, ob botrstvu **Milojke Mansoor**, segajo do zadnjih možnih meja), po očem prijaznem tisku in nagli razvidnosti zapisa, hkrati tudi brezhibnem zapisu, saj vsebinskih in tiskovnih napak skoraj ni mogoče zaslediti, po izrednem obsegu (domala tisoč strani, tako da je komaj mogoče verjeti, da je delo zmogel en sam človek — nastajanje slovarja je opisano v avtoričini spremni besedi), po impresivni bibliografiji (»uporabljeni viri«, str. 17-21), na katero je oprt, po trezni urejenosti in domiselni naslovnici. Z lepotnega in uporabnostnega vidika na slovarju ne vidim sence. (Torej niso domiselni in disciplinirani samo v germanskem, anglo-amerškem in latinskem svetu! Sicer pa, ali je o Slovencih kdaj kdo slabo mislil? Samo prilike je manjkalo, da bi se izkazali!)

Upam si zato trditi, da smo dobili eno temeljnih del slovenskega slovaropisja. Trditev moram seveda omejiti s pridržkom, da bodo zadnje besedo o uporabnosti in zanesljivosti **poslovnega** slovarja pač dali **poslovneži**. Ti bodo ugotovili, koliko so gesla »popolna« in ali so prevedki sprejemljivi. Toda naj takoj zagotovim načelno poslanstvo kateregakoli slovarja: slovar dela jezikovni red, v izrazje vnaša določnost in rešitve predlaga v splošno sprejemljivost. Tudi za naš slovar bo torej veljalo: če se uporabnikom kaka rešitev prvi hip ne bo zdela idealna, jo bodo sčasoma sprejeli zaradi avtoritete slovarja in jo pomagali v javnosti uveljaviti. Poslovni jezik se bo povzpел na višjo stopnjo kultiviranosti. Da so besede, po Shakespearu, »poor beggars« in zlepa ne povedo tistega, kar človeku najbolj na duši leži, je stara stvar. Toda pomen besed in besednih zvez je arbitraren. Tudi če beseda ali zveza po svojem izvoru ne pomeni ravno »tisto«, ji »tisti« (zaželeni, novi) pomen vsilimo. Beseda torej ta pomen pridobi. V tem pogledu se bo vrednost slovarja (še)le pokazala nekoč v prihodnosti. Tedaj bodo morebitne neuporabne ali zgrešene rešitve tudi same odpadle kot suho listje. Če bo tako, bo potrebna pač revidirana izdaja. Toda zdaj je mogoče zanesljivo reči: avtorica stoji z obema nogama trdno v praksi. Tisti praksi, ki ji je

posvetila življenje. Videti je, da si je s svojo odzivno in akumulativno naravnostjo nabrala za zanesljivo avtoriteto.

Negospodarstvenikom glede urejenosti in uporabnosti slovarja ostane samo drugo- in tretjerazredno paberkovanje, ki ne posega v jedro stvari, ne dopolnjuje in ne spodkopuje glavnine pridelka. Predvsem se veselimo širokosrčnosti slovarja: ne ustavlja se strogo na meji poslovnosti, pogosto to mejo prestopa in sprejema pod streho splošno besediščno je kot tak nad vse dragocen za slehernega slovenskega razumnika, ki se spopada z angleško-slovenskimi vprašanji.

Stroge ločnice med poslovnimi in neposlovnimi izrazi že tako ni mogoče točno potegniti. Verjetno fraza *drop a letter into the postbox* (z edinim prevedkom »vreči pismo v nabiralnik«) ni posebno strupeno poslovna, najbrž tudi ne *nervous breakdown* (»živčni zlom«), četudi je ta v neki strokovnosti brez dvoma doma. Področne oznake za poslovnost ali strokovnost (s kraticami AGR(onomija), BANČ(ništo), EKON(omija), TEH(nika), itd.) so našteje na notranji strani naslovne platnice in na strani 14, vendar zdravstva/medicine tam ni. *Nervous breakdown* je vseeno v slovarju, vendar enako kot *drop a letter* itd. brez področne oznake. (V slovarju navedeni register področnih oznak mu pač ne ustreza, niti DRUŽB(oslovje) ne.) Torej: namesto da bomo slovarju očitali, da je premalo poslovno ali strokovno ozkosrčen, bomo raje rekli, da je lepo, ker tudi splošnemu uporabniku razsvetljuje teren. Seveda v to smer ne gre prav daleč. Morda včasih premalo. Pri *fallen angel* bi (glede na širokosrčnost pri *drop a letter* in *nervous breakdown*) rad videl, da ne bi bil označen samo s FIN (finance) in pog. (pogovorno) in opremljen samo s prevedkom »podjetje, ki je zašlo v finančne težave«, pač pa da bi bil opremljen tudi s pren. (preneseno) (za prenesene/metaforične pomeni ima avtorica v spremni besedi veliko toplih besed), to pa pomeni, da naj bi bila na prvem mestu področna oznaka BIBL (te seveda v slovarju ni, pomenila pa bi biblijski izraz) s prvim prevodom »padli angel«, in iz tega bi bil sijajno razviden metaforični pomen pri FIN (»podjetje, ki ...«).

Včasih se zdi, da navedene področne oznake niso potrebne ali pa so malo preozke. Ali je potrebno in ali je pravilno, da ima *leather* (za edini pomen »usnje«) oznako KOM (komercialno poslovanje)? Po eni strani v glavnem vemo, kaj je usnje in kam spada (najbrž bi ga bilo primerno označiti kot surovino ali industrijski material, vendar take področne oznake v slovarju ni), po drugi dvomimo, da bi bilo vezano izključno na KOM. Torej gre v tem primeru (in njemu podobnih) konec koncev za vprašanje, ali naj si avtorica ne bi prihranila trud z zapisom področne oznake in bi te oznake zapisovala predvsem tam, kjer usmerjajo uporabnikovo pozornost na določen specializiran pomen, kjer oznaka podpira razumevanje navedenega pomena/prevedka.

Podobno je pri *mine*, ki ima v slovarju dva prevedka: »1. EKON rudnik, 2. mina«. Pri prvem pomenu bi si upal soditi, da je rudnik tako splošno znana (nespecializirana, nemetaforična) zadeva, da ožje oznake ne potrebuje, saj je razumljiv brez nje, verjetno tudi prestopa okvirje EKON (ekonomija) (pravzaprav je čudno, da je rudnik EKON, usnje pa KOM) in bi oznako lahko izpustili. Če pa naj prvi pomen ohrani EKON, naj bi drugi dobil VOJ (vojaško) ali OR (orožje). Ker pa je slovar poslovni in ne vojaški, nima v seznamu na str. 14 oznake VOJ ali OR (in sploh nič vojaškega), zato tudi v geselskem gnezdu ne dopolnjuje drugega pomena s podpomeni *pehotna mina*, *podvodna mina*. Kaže se vprašanje, ali ne bi drugega prevedka sploh izpustili, ker ne sodi v poslovni slovar (kot ne sodita *drop a letter* in *nervous breakdown*). Ali pa ostanemo pri širokosrčnosti (in smo za to, da ostane v slovarju skupaj z *drop a letter* etc.) in priznamo, da uporabnost slovarja (in konec koncev celo njegova usmeritev) zaradi tega prav nič ne trpi (za splošnega uporabnika še pridobi) in raje priporočimo, da se pri *fallen angel* doda še biblični pomen.

Glede strogosti usmeritve (prestopanja bregov poslovnosti) kaže torej slovar dvojno naravo. Večinoma se strogo drži »običajnega« poslovnega izrazja tako v iztočnicah kot prevedkih in ostaja strog tudi pri metaforiki (recimo pri *fallen angel*, kjer se odpove splošnemu/vsakdanjemu/-/»neposlovnemu« pomenu in ponudi samo specializirani poslovni prevedek). Drugič je blag že pri iztočnici (recimo pri *drop a letter*, ki že sama po sebi ni poslovna in ne more ponuditi »poslovnega« prevedka). Strogo usmeritev kažeta tudi *engage*, *engagement*, kjer ne zremo nič o »zaročiti se«,

»zaroka«, in verjetno je tako prav, razen če posumimo, da zaroka lahko pade pod DRUŽB (medsebojni odnosi, str. 14) in bi s tega vidika odsotnost prevoda »zaročiti se«, »zaroka« ocenili kot primanjkljaj. Toda potolaži nas širokosrčni, splošnopomenski *bread* z najširšim, tudi popolnoma nekomercialnim odtokom prevoda »kruh«.

Hvalevredno je, da vsebuje slovar lepo število v samostalnike konvertiranih fraznih glagolov tipa *buyout, breakdown, breakthrough, breakup, buildup* (ta brez vojaškega pomena), *holdover, holdup, lockout, handout* (ta žal brez prevoda »izroček«), *handover, setback, layoff, layout, layover*. Ti izrazi, narejeni po nadvse produktivnem vzorcu, kažejo izredno živost angleščine in hkrati parajo živce slovenskim anglistom, ki težko dojamemo zadnji odtonek pomena in tipično kontekstualizacijo. Zato so ponazoritveni (stavčni) primeri rabe, skupaj s prevodom teh primerov, več kot dobrodošli. (Ponazoritveni primeri tipične kontekstualizacije so seveda tudi v drugih geslih posebna odlika slovarja. So sicer bolj redki, a zapisani na mestih, kjer se zdi, da so zares potrebni.) V seznamu tovrstnih tvorjenk pogrešam *dropout* DRUŽB (»osip«; »učenci/število učencev, ki predčasno zapustijo srednjo šolo, je ne končajo«), *fallout* EKOL (»radioaktivne padavine«, »radioaktivni prah«), *washout* EKON DRUŽB (»neuspeh«, »fiasko«) in morda še katerega. Verjetno je prav, da jih naš slovar zapisuje kot eno besedo (so namreč zloženke in bi se lahko pisale z vezajem, tako jih najdemo v Cowie & Mackin, Oxford Dictionary of Current Idiomatic English, Volume 1: *fall-out, drop-out*), zakaj zmeraj bolj uveljavljano pravilo je, opustiti kar največ vezajev.

Tako gladko pri vezajih pa ne gre v zvezah, kot *setting-up cost* in *brought in capital*. Taka sta zapisa v slovarju, vendar sodim, da bi moral biti drugi zapis *brought-in capital*. Vezaj namreč kaže, da se prislovni členek (v našem primeru *up, in*) pomensko veže na predstoječi deležnik in z njim tvori pridevniško zloženko, torej pomensko enoto. Ta zloženka igra v naši samostalniški frazi prilastkovno vlogo, kar je še dodaten razlog, da naj se zapiše vezaj in tako vizualno opozori uporabnika, katere besede tvorijo zloženski prilastek. V drugem primeru bi *in* prvi hip lahko imeli za predlog, ki se pomensko veže na svoj samostalnik, to je v našem primeru *capital*, to pa bi docela zameglilo ali kar izničilo kakršenkoli pomen. Vezaj je torej v primeru, ko pridevniška zloženka tipa *setting-up* in *brought-in* opravlja prilastkovno vlogo, smisel in potreben. (Po analogiji z *grown-up children*.)

V uvodu avtorica pravi, da nerada uporablja kazalke, ker ne mara, da bi uporabnik begal po slovarju od Poncija do Pilata, da bi kaj opravil. (No, čisto tako ne pravi, smisel njenih besed pa je tak.) Čisto brez beganja ne gre. Recimo iztočnici *brought in* *bought* navedeta uporabnika na *bring in* *buy*. Uporabnik se na tišem vpraša, ali ne bi bilo vseeno ali celo bolje, če bi slovar tiste tri zadeve z *brought* navedel kar pod iztočnico *brought*, namesto da gremo nazaj na *bring*. Uporabnika morda zanima tudi, zakaj je *bought* posebna iztočnica, ko mu slovar ponudi le tri fraze v zvezi z njo, *buying* pa ni posebna iztočnica, četudi je v slovarju štiriindvajset zadevnih fraz. Ampak še enkrat priznam: uporabnost zaradi tega ni niti najmanj prizadeta. — Pri kratici MDL preberem, da je to »kr. za Moldovan leu«, zaradi česar grem takoj iskat iztočnico *Moldovan leu*, a je ne najdem. *Moldovan leu* je razložen pod iztočnico *leu*. Spet: uporabnost ne trpi, pojasnilo je popolno, le malo po ovinku pridem do njega. (Slovar uporablja slovenske izraze »moldavski« in »Moldavija«; če prav vem, se zadnje čase uveljavljata »moldovski« in »Moldova«, ki sta menda do domačinov bolj pravična.)

Nadvse dragocene so rešitve, ki jih ponuja slovar v zvezi s tako kočljivimi besedami, kot so *nation, national, nationality, citizen, citizenship, civil*. Žal ne ljubi funkcij, kot npr. *sheriff* in *alderman*, četudi se *mayorja* ne brani. Velika marljivost in sistematičnost je očitna zlasti pri sestavi zajetnih (»masivnih«) člankov tipa *service, share, material, law* (in toliko drugih), ki so na ljubo preglednosti tudi dosledno urejeni po začrtanih notranjih zakonitostih (abecedni red besednih zvez z iztočnico kot prvo besedo, abecedni red besednih zvez z iztočnico kot neprvo besedo, abecedni red glagolskih povezav, abecedni red predložnih povezav).

Tiskovnih napak, kot rečeno, (menda) ni. (Seveda nisem prebral vseh 960 strani od začetka do konca!) Pri *minnow* je zapisana številka 1, verjetno je ostala od nekega prejšnjega zapisa, ki se je

ravnal po nekem prejšnjem sistemu. Morda zbuja malo začudenja, vendar uporabnosti ne moti. Najbrž tudi ni tiskovna napaka.

Vse to tretjerazredno paberkovanje, ki je v jedru samo kolegialni pogovor, slovarju ne jemlje veljave. Ko se na koncu vprašamo, kdo je poleg avtorice še zaslužen za to odlično delo, ne moremo mimo **Andreja Novaka**, ki je ne samo ustanovil Center Oxford pri Cankarjevi založbi, marveč je v tistem času tudi vodil organizacijske slovarske nitke. Več o tem najdemo v avtoričini spremni besedi, pa tudi o tem, kako se je ekipa osula in je kmalu ostala sama na bojišču. To pa zanj nikakor ni pomenilo, da naj še ona vrže puško v koruzo. Spodbujana s strani založbe po urednicah **Kseniji Dolinar** in **Mojci Hočevar** in z redaktorskima pomočnikoma **Naniko Holz** in **Jožetom Sekirnikom** ali z naslonitvijo na že omenjeno slovenistično pomoč Milojke Mansoor je delo pripeljala do zmagovitega konca. Ko se bo dodobra odpočila, bo začutila, da ji nekaj manjka. Takrat se bo vrgla na slovensko-angleški poslovni slovar, ki vsekakor ne bo samo sedanji angleško-slovenski obrnjen na glavo, marveč bo vpeljal tipične in prepotrebne slovenske iztočnice (kratice, imena ustanov, uradov, podjetij, itd., itd., itd.). Tudi v tistem slovarju bodo verjetno pridodali avtoričino biografijo (kot so jo tu na 7. strani) — in zakaj je ne bi, nič takega ni v njenih nekaj malega več kot osemnajstih pomladih, da bi bilo treba prikriti. Najmanj to, da je bila v letih 1991 do 1992 predsednica DZTPS (Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije), kar je sedanja biografija brez potrebe zamolčala. Avtorica bo s svojim ugledom nedvomno spodbudila prav to svoje DZTPS za sozaložništvo pri tako potrebnih priročnikih, kot sta ta in prihodnji slovar, da bi tako — vsaj za člane DZTPS in študente anglistike (prihodnje prevajalce!) — napravilo ceno bistveno dostopnejšo.

Stanko Klinar

Filozofska fakulteta v Ljubljani